

Lietuvių literatūros vertimai į italų kalbą: dešimtmečio apžvalga (2008–2018)

Adriano Cerri

Dipartimento di Filologia, Letteratura e Linguistica
Università di Pisa, Italia
adriano.cerri@for.unipi.it

Santrauka. Straipsnyje pristatoma pastarojo dešimtmečio (2008–2018 m.) vertimų iš lietuvių į italų kalbą apžvalga. Visi autoriui žinomi lietuvių kūrinių vertimai į italų kalbą apžvelgiami pagal žanrus: proza, poezija, eseistika ir dramaturgija. Analizė atskleidė, kad poezija yra labiausiai verčiamas žanras, tačiau per nagrinėjamą laikotarpį buvo išleisti ir keli reikšmingi romanai bei esė. Analizėje nustatytas *terminus post quem* – 2007 m.: tais metais Lietuva buvo Turino knygų mugės garbės viešnia. Šia apžvalga siekiama ne tik atnaujinti duomenis apie lietuvių literatūrą Italijoje, bet ir aptarti dabartinę jos padėtį. Iš statistinių duomenų išvelgiama teigiama tendencija, t. y. pastebimas nuolatinis išverstų kūrinių skaičiaus augimas. Pažymėtina, kad per pastaruosius penkerius metus buvo išversta beveik dvigubai daugiau negu per 2005–2008 m. Tačiau tai, kad nuolat auga vertimų, o ne nuolatinė vertėjų skaičius, byloja, kad tokie rezultatai buvo pasiekti ne dėl išorinių įvykių, bet dėl kelių atsivadusių, nenuilstančių vertėjų darbo.¹

Pagrindiniai žodžiai: lietuvių literatūra, lietuvių literatūros vertimas, vertimai į italų kalbą

Translation of Lithuanian Literature into Italian: An Overview of the Decade (2008–2018)

Abstract. The article presents an overview of translations from Lithuanian into Italian during the last decade (2008–2018). All translations of Lithuanian works into Italian that are known to the author are reviewed by genre: prose, poetry, essay and theatre. The analysis reveals that poetry is the most translated genre, but several significant novels and essays were also published during the period under review. In the analysis, the *terminus post quem* is 2007, when Lithuania was an honorary guest of the Turin Book Fair. The aim of this review is not only to update data on Lithuanian literature in Italy, but also to discuss its current situation. The statistics show a positive trend, i.e. there is a steady increase in the number of translated works: over the last five years, the number of translations has almost doubled compared to 2005–2008. However, the constant increase in the number of translations rather than in the number of translators shows that such results were not achieved through external events, but by the work of several dedicated, tireless translators.

Keywords: Lithuanian literature, translations of Lithuanian literature into Italian, Turin Book Fair

¹ Autorius dėkoja Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Vertimo studijų katedros magistrantei Boženai Garbatovič, išvertusiai šį straipsnį iš italų kalbos į lietuvių kalbą.

1. Įvadas

Ryšiai tarp Italijos ir Lietuvos itin sustiprėjo XX a. devintojo dešimtmečio pabaigoje. Po Lietuvos atgavus politinę nepriklausomybę (1991 m.) buvo atkurti tarpukariu užsimezgę ir sovietmečiu atšalę abiejų šalių kultūriniai ryšiai (žr. Dini 2007a, Dini, Klioštoraitytė 2009). Kelių mokslininkų ir vertėjų dėka per pastaruosius 25–30 metų Italijoje pradėti leisti su Lietuva susiję leidiniai. Didžiąją jų dalį sudaro vertimai. Nors lietuvių literatūra Italijoje vis dar laikoma antraeile (tiksliau, su ja susipažinta menkai, turint omenyje, kokia ji turtinga), šiais laikais italų skaitytojas gali rinktis iš daugybės vertimų, ypač grožinės literatūros ir poezijos.

Pastaraisiais metais buvo parengtos kelios vertimų iš lietuvių į italų kalbą apžvalgos, kuriomis bandyta atskleisti lietuvių literatūros statusą Italijoje (žr. Dini (1999, 2007b); Dini, Klioštoraitytė (2009); Cerri (2013), Klioštoraitytė (2017); apie per šimtmečius rodytą Italijos susidomėjimą Baltijos šalimis žr. Bugiani (2007); Vaišvilaitė (2013); Cozzo (2017); Dini (2007a, 2018), Mitrulevičiūtė (2016), Griffante (2018). Informacijos galima rasti ir internete². Šiame straipsnyje apžvelgiami pastarojo dešimtmečio (2008–2018) vertimai.

Nustatytas *terminus post quem* – 2007 m., nes būtent šiais metais Lietuva buvo Turino knygų mugės garbės viešnia. Iš tikrųjų šis renginys tapo puikia proga išgarsinti Lietuvos vardą. Galima manyti, kad mugėje daugelis italų pirmą kartą galėjo tiesiogiai susipažinti su lietuvių literatūros pasauliu.

Turino knygų mugės svarbą atspindėjo paskutiniaisiais metais prieš renginį išaugęs vertimų skaičius: nuo 2005 m. iki 2008 m. ketvirtoji kalba, į kurią dažniausiai buvo verčiami lietuvių kūriniai, buvo italų (pirmose vietose – anglų, vokiečių ir švedų kalbos; žr. Jonikaitė 2008, 58). Atsižvelgiant į nedidelį vertėjų skaičių ir atgrasančius duomenis apie skaitytojų skaičių Italijoje³, tai galima laikyti puikiu rezultatu. Iš pastarojo dešimtmečio duomenų matyti, kad Lietuvos autorių kūrinių vertimų daugėja, ypač tokiuose tradiciškai labiau puoselėjamuose žanruose kaip proza ir poezija (mažiau dėmesio sulaukia eseistika, paskutinėje vietoje – dramaturgija).

² Išsamiausias šia tema sukurtas ir nuolat Riccardo Marmugio atnaujinamas tinklalapis: <http://www.letteraturenordiche.it/lituania.htm>.

³ Naujausia 2016 m. Italijos nacionalinio statistikos instituto (ISTAT) skaitymo statistika, paskelbta 2017 m. gruodžio mėn.: https://www.istat.it/it/files//2017/12/Report_EditoriaLettura.pdf.

2. Apžvalga (2008–2018)

2.1. Proza

2009 m. buvo išleista Dalios Grinkevičiūtės knyga „Lietuviai prie Laptevų jūros“, kurią vertė Ieva Musteikytė. Kelerius metus I. Musteikytė buvo aktyviausia naujosios vertėjų kartos atstovė. Ji vertė tiek iš lietuvių kalbos į italų, tiek iš italų kalbos į lietuvių kalbą⁴.

Tais pačiais metais trys jauni italai – Alessandra Cali, Adriano Cerri ir Fabrizio Mazzella – dalyvavo tarptautinėse dirbtuvėse „Vilniaus įkvėpti“ ir, kuruojami Guido Michelini, išvertė Agnės Žagrakalytės apsakymą „Kontūrinis Vilnius“⁵.

2010 m. žurnale „Hebenon“ buvo publikuoti du trumpi Jurgos Ivanauskaitės apsakymai – „Koncertas Nr. 1“ ir „Namas užmiestyje“, ir du Romualdo Granausko apsakymai – „Raudoni miškai“ ir „Beržų kalnas“⁶. Verta paminėti, kad R. Granauskas jau buvo žinomas Italijoje, nes jau anksčiau į italų kalbą buvo išversta knyga „Gyvenimas po klevu“⁷.

2010 m. taip pat pristatytas Marko Rodunerio organizuoto festivalio „Europos literatūros dienos“ almanachas „Sotto il cielo del nord“. Į šį apsakymų rinkinį įtraukti Undinės Radzevičiūtės, Paulo Bankovskio, Aleksandro Fominos, Danieliaus Mušinsko, Danutės Kalinauskaitės ir Lauryno Katkaus kūriniai, kuriuos į italų kalbą vertė Pietro U. Dini.

Tais pačiais metais buvo parengtas dar vienas – šį kartą liaudies pasakų – rinkinys „Fiabe, miti e leggende lituane“ (vertė ir parengė Guido Michelini, „Controluce“ leidimas, 2010).

2011 m. italų kalba buvo išleistas Lietuvoje didelio pasisekimo sulaukęs Lauros Sintijos Černiauskaitės romanas „Kvėpavimas į marmurą“⁸. Šią knygą kartu išvertė du

⁴ Laima Laučkaitė. *Mikalojus Konstantinas Čiurlionis e l'arte lituana all'inizio del XX secolo*, į italų k. vertė Ieva Musteikytė. Vilnius: Baltos lankos, 2007; *ROMA nuo įkūrimo iki mūsų dienų*, į lietuvių k. vertė Ieva Musteikytė. Vaticano: Lozzi editore, 2008.

⁵ Agnė Žagrakalytė. „Profilo di Vilnius“ (*Vilniaus įkvėpti*). Vilnius: Europos kultūros sostinė, 2009, 35–41.

⁶ Jurga Ivanauskaitė. „Concerto N. 1“, „La casa in periferia“; Romualdas Granauskas, „I boschi rossi“, „La collina delle betulle“, į italų k. vertė Adriano Cerri. *Hebenon. Rivista internazionale di letteratura*, Anno XV, Quarta serie, No. 5–6, 2010, 15–36.

⁷ Romualdas Granauskas. *La vita sotto l'acero*, į italų k. vertė Guido Michelini. Nardò (LE): Besa Editrice, 2007.

⁸ Laura Sintija Černiauskaitė. *Il respiro sul marmo*, į italų k. vertė Guido Michelini ir Birutė Žindžiūtė-Michelini. Roma: Atmosphere libri, 2011.

vertėjai – Guido Michelini ir Birutė Žindžiūtė-Michelini, kurie anksčiau yra išvertę šiuolaikinį bestselerį – Sigitą Parulskio „Trys sekundės dangaus“⁹.

Kalbant apie bestselerius, 2013 m. buvo publikuotas Jurgos Ivanauskaitės romanas „Ragana ir lietus“¹⁰. Šią XX a. devintojo dešimtmečio knygą į italų kalbą išvertė Pietro U. Dini, o išleido leidykla „Joker“.

Pietro U. Dini parengė dar vieną ilgai lauktą leidinį – Sauliaus Tomo Kondroto apsakymų rinkinį „Il collezionista di tramonti e altri racconti“. Po dešimtmetį trukusio darbo ir įvairių redaktoriaus delsimų knyga su Francesco Parasole parašyta pratarne ir vertėjo baigiamuoju žodžiu pagaliau buvo išleista 2016 m.¹¹

Laikotarpiu tarp 2017 m. pabaigos ir 2018 m. pradžios dviejuose Sicilijos žurnalo „Il Convivio“ leidiniuose buvo išspausdintas Undinės Radzevičiūtės apsakymas „La regista“ (iš knygos „Baden Badeno nebus“)¹² ir Kęstučio Navako apsakymas „Il silenzio della stanza“ (iš „Du lagaminai sniego“)¹³.

2018 m. rudenį Italijos knygynuose pristatytos dvi pasisekimo sulaukusios lietuvių knygos. Leidykla „Mimesis“ išleido Undinės Radzevičiūtės romaną „Žuvys ir drakonai“, apdovanotą 2015 m. Europos Sąjungos literatūros premija¹⁴. Tuo pačiu metu leidykla „Joker“ publikavo Giedros Radvilavičiūtės esė rinkinį „Šiandakt aš miegosiu prie sienos“, irgi laimėjusį Europos Sąjungos literatūros premiją 2013 m.¹⁵ Verta pridurti, kad 2019 m. leidykla „Joker“ planuoja išleisti Sauliaus Šaltenio knygą „Žydų karalaitės dienoraštis“, kurią į italų kalbą vertė Pietro U. Dini.

Šią dalį užbaigsime aptardami vaikų literatūrą. Paminėti galime vos kelis kūrinius – tai Kęstučio Kasparavičiaus pasakos „Sodininkas Florencijus“ ir „Dingęs paveikslas“, kurias vertė Aistė Kasiulytė ir Roberta Fabbri¹⁶. Stebina tai, kad italų leidėjai rodo

⁹ Sigitas Parulskis. *Tre secondi di cielo – Sappiamo come uccidere non come vivere*, į italų k. vertė Guido Michelini ir Birutė Žindžiūtė-Michelini. Milano: Isbn Edizioni, 2005.

¹⁰ Jurga Ivanauskaitė. *La strega e la pioggia*, į italų k. vertė Pietro U. Dini. Novi Ligure (AL): Joker, 2013.

¹¹ Saulius Tomas Kondrotas. *Il collezionista di tramonti e altri racconti*, parengė ir į italų k. vertė Pietro U. Dini. Livorno: Books & Company, 2016.

¹² Undinė Radzevičiūtė. „La regista“, į italų k. vertė Adriano Cerri. *Il Convivio*, Anno XVIII numero 4, ottobre - dicembre 2017, 71, 21–22.

¹³ Kęstutis Navakas. „Il silenzio della stanza“, į italų k. vertė Adriano Cerri. *Il Convivio*, Anno XIX numero 1, gennaio - marzo 2018, 72, 58–59.

¹⁴ Undinė Radzevičiūtė. *Pesci e draghi*, į italų k. vertė Adriano Cerri, Milano: Mimesis, 2018.

¹⁵ Giedra Radvilavičiūtė. *Stanotte dormirò dalla parte del muro*, į italų k. vertė Adriano Cerri ir Irina Dvizova, parengė Adriano Cerri. Novi Ligure (AL): Joker, 2018. Taip pat yra ir ankstesnis apsakymo vertimas: Giedra Radvilavičiūtė. „Stanotte dormirò dal lato del muro“, į italų k. vertė Irina Dvizova, parengė Simona Cappellari ir Giorgio Colombo. *Quaderni del Premio Letterario Giuseppe Acerbi*, 2013, 132–145.

¹⁶ Kęstutis Kasparavičius. *Il giardiniere Florenzio*, į italų k. vertė Aistė Kasiulytė ir Roberta Fabbri. Bologna: Comma 22, 2010; Kęstutis Kasparavičius. *Il quadro scomparso*, į italų k. vertė Aistė Kasiulytė ir Roberta Fabbri, Bologna: Comma 22, 2010.

tokį mažą susidomėjimą šia kritiku itin vertinama literatūros sritimi. Daugiausiai vaikų literatūros kūrinių buvo išversta 2007 m. – tais metais išleistos keturios knygos¹⁷, po to beveik jokių kūrinių nebuvo verčiama. Taip pat verta pridurti, kad 2011 m. Lietuva buvo Bolonijos vaikų knygų mugės garbės viešnia. Tais pačiais metais buvo surengtas penktasis Tavanjako (Udinės provincija) savivaldybės rengiamas vaikų literatūros vertimo konkursas „Estroverso“, skirtas lietuvių, vengrų ir slovėnų kalba parašytoms vaikų knygoms. 2013 m. K. Kasparavičiui buvo įteiktas vaikų literatūros apdovanojimas „Vittoria Samarelli“, o 2016 m. suteikta galimybė Bolonijoje surengti asmeninę parodą¹⁸. Tiesiogiai iš vertėjų straipsnio sužinojome, jog jau yra parengti kai kurių Kęstučio Kasparavičiaus, Rasos Joni ir Linos Žutautės kūrinių vertimai ir tikimasi, kad leidyklos jais susidomės.

2.2. Poezija

Jau ilgiau nei trisdešimt metų poezijos verčiama daugiausiai. Kalbant apie šį žanrą, reikėtų išskirti tris kategorijas: a) lietuvių poezijos rinkiniai; b) atskirų autorių antologijos; c) pavieniai eilėraščiai poezijos rinktinėse.

Svarbiausias pirmosios kategorijos pavyzdys – eilėraščių rinkinys „Mappa della poesia lituana del terzo Novecento. Poeti degli anni Sessanta“ (2010), kurį parengė ir vertė Pietro U. Dini¹⁹. Į rinkinį įtraukti eilėraščiai, parašyti įtakingiausių šiuolaikinių poetų – Eugenijaus Ališankos, Dovilės Zelčiūtės, Kęstučio Navako, Sigito Parulskio ir daugelio kitų. Šis leidinys išleistas kaip ankstesnių rinkinių tęsinys: 2006 m. du tomai skirti antrosios XX a. pusės autoriams (tarp jų – Antanas A. Jonynas, Justinas Marcinkevičius, Kornelijus Platelis, Marcelijus Martinaitis ir kiti). Iki 2008 m. žurnalas „In forma di parole“ (Bolonija) skleidė daugiausiai lietuvių poezijos Italijoje. Be anksčiau minėtų antologijų, buvo išleisti atskiriems autoriams skirti leidiniai: Vytautui Mačerniui (1986), Tomui Venclovai (2003) ir Sigitui Gedai (2007).

Neabejotinas praeito dešimtmečio lyderis yra leidykla „Joker“, kuri 2008 m. pradėjo leisti poezijos knygų seriją „Parole del mondo“, skirtą į italų kalbą išverstai tarptautinei poezijai. Šioje serijoje buvo išleista nemažai atskirų autorių antologijų.

¹⁷ *Fiabe popolari lituane*, į italų k. vertė Anna Karpič-Tornaghi. Vilnius: Baltos lankos, 2007; Sigutė Ach. *Ambrogio, Fufi e l'Angelo*, į italų k. vertė Birutė Žindžiūtė-Michelini. Vilnius: Nieko rimto, 2007; Aurelija Čeredaitė. *La strega pigrone*, į italų k. vertė Rasa Klioštoraitytė. Livorno: Books & Company, 2007; Kęstutis Kasparavičius. *La giornata delle fragole: storie misteriose*, į italų k. vertė Birutė Žindžiūtė-Michelini. Vilnius: Nieko rimto, 2007; Vytautas V. Landsbergis. *Le fiabe dei pigroni (Tinginių pasakos)*, į italų k. vertė Rasa Klioštoraitytė. Vilnius: Lietuviškos knygos, 2007.

¹⁸ Žr. parodos katalogą *Il Maestro che dirige con la matita: le illustrazioni dei libri per l'infanzia di Kęstutis Kasparavičius*. Vilnius: Lithuanian Culture Institute, 2016.

¹⁹ *Mappa della poesia lituana del terzo Novecento. Poeti degli anni sessanta*, į italų k. vertė ir parengė Pietro U. Dini. Bologna: In forma di parole, 2010.

Neįmanoma komentuoti kiekvienos antologijos atskirai – tik žvelgdami į jų sąrašą galime suvokti šių kūrinių turtingumą, chronologinį ir stilistinį įvairumą: Gintaro Grajausko „Barricate quotidiane“ (2008), Vytauto Mačernio „Corte consonanze“ (2010), Vlado Braziūno „E ramosa ci accerchierà la sera“ (2013), Jono Meko „Il viaggio nella vita“ (2014), Antano A. Jonyno „Camera poetica“ (2016), Eugenijaus Ališankos „Nel corsivo della notte“ (2018). Visus leidinius vertė ir parengė Pietro U. Dini. Prie kiekvieno kūrinio pateikiamas originalo tekstas, rengėjo pastabos ir baigiamasis žodis, nuotraukos ir bibliografinės nuorodos.

Kitas svarbus leidinys, kurį taip pat publikavo leidykla „Joker“, yra Kristijono Donelaičio (1714–1780) lietuvių tautinės savimonei žadinimo poemos „Metai“ vertimas į italų kalbą. Iki šio straipsnyje nagrinėjamo laikotarpio pradžios – 2008 m. – buvo išversta tik 119 pirmų poemos eilučių, jas išvertė monsinjoras Vincas Mincevičius²⁰. Naujasis poemos vertimo į italų kalbą projektas pradėtas 2013 m. – tais metais išleistas vertimas „Le gioie di primavera“²¹, o 2014 m. dienos šviesą pagaliau išvydo knyga „Le Stagioni“²², kurioje pateikiamos ne tik poemos, bet ir šešių pasakų bei trijų eilėraščių vokiečių kalba vertimas į italų kalbą. Taip pat buvo išleista tarptautinio Genujos poezijos festivalio antologija, skirta jaunosios poetės Ramunės Brundzaitės poezijai – šioje knygelėje, pavadintoje „Poesie“²³, pateikiami itališki ir angliški eilėraščių vertimai. Į italų kalbą eilėraščius vertė Elena Ponzio.

2018 m. leidykla „Effigie“ išleido Donaldo Kajoko eilėraščių rinkinio „Kurčiam asiliukui“ vertimą į italų kalbą. Knygoje pateikiamas tekstas originalo kalba ir vertėjų baigiamasis žodis²⁴.

Beliko aptarti kelis eilėraščius, publikuotus knygoje ir įvairiuose rinkiniuose. Antologijoje „Animalidiversi. Antologia di poesie contemporanee sugli animali“ (2011) pateikiami dviejų lietuvių autorių – Juliaus Kelerio ir Eugenijaus Ališankos – eilėraščiai „Bitės“²⁵ ir „Marché de la poésie“²⁶. Į tarptautinės poezijos rinkinį „Tempi d’Euro-

²⁰ Vincas Mincevičius. „Le prime composizioni poetiche lituane in esametri / Le gioie della primavera“, *ELTA-Press*, n. 3, Roma, 1964, 23–26; pakartotinis leidimas: Kristijonas Donelaitis. *Le Stagioni*, į italų k. vertė ir parengė Adriano Cerri. Novi Ligure (AL): Joker, 2014, 275–278.

²¹ Kristijonas Donelaitis. „Le gioie della primavera“, į italų k. vertė Adriano Cerri, parengė Simona Cappellari ir Giorgio Colombo. *Quaderni del Premio Letterario Giuseppe Acerbi*, 2013, 23–38.

²² Kristijonas Donelaitis. *Le Stagioni*, į italų k. vertė ir parengė Adriano Cerri. Novi Ligure (AL): Joker, 2014.

²³ Ramunė Brundzaitė. *Poesie*, į italų k. vertė Elena Ponzio; į anglų k. vertė Rimas Uzgiris. *LiberoDiscrivere*, 2016.

²⁴ Donaldas Kajokas. *All’asinello sordo*, į italų k. vertė Jurga Po Alessi ir Davide Ferrari. *Effigie*, 2018.

²⁵ Julius Keleras. „Api“, į italų k. vertė Claudio Barna, parengė Eloisa Guarracino, *Animalidiversi. Antologia di poesie contemporanee sugli animali*. Nomos, 2011, 138–139.

²⁶ Eugenijus Ališanka. „Marché de la poésie“, į italų k. vertė Roberto Dedenaro, parengė Eloisa Guarracino, *Animalidiversi. Antologia di poesie contemporanee sugli animali*. Nomos, 2011, 18–19.

pa“ (2013) įtraukta Birutės Pūkelevičiūtės poezija „Žalius malūnus suka švilpaudamas vėjas“²⁷, o tarptautinėje poezijos antologijoje „AAA Europa“ (2014) pateikiamas Jono Aisčio eilėraštis „Žvilgsnis“²⁸.

2.3. Eseiistika

Vienas labiausiai verčiamų autorių pastaraisiais metais – neseniai miręs Leonidas Donskis (1962–2016 m.). Iš lietuvių į italų kalbą išversti šie filosofo, sociologo ir politologo parašyti tekstai: „Mažasis patirties žemėlapis. Mintys ir aforizmai“²⁹, „99 Baltijos istorijos“³⁰ ir „Paralelinės tikrovės“³¹. Taip pat į italų kalbą išversta „Amore per l’odio“³² (parašyta anglų kalba), „Potere e immaginazione“³³ (parašyta anglų ir lietuvių kalbomis) ir paskutinė autoriaus knyga „L’età della desensibilizzazione“ (2016), kurioje pateikiamos lietuvių ir anglų kalba parašytos esė³⁴.

Kito žymaus iš Lietuvos kilusio mąstytojo, filosofo – Emmanuelio Levino (1906–1995 m.) – kūrinys buvo išspausdintas 2017 m. knygelėje „La comprensione della spiritualità nelle culture francese e tedesca“³⁵. Šio vienintelio veikalo, kurį E. Levinas parašė lietuvių kalba, vertimas iš pradžių buvo publikuotas 1933 m. žurnale „Vairas“. Po Antrojo pasaulinio karo kūrinys buvo prarastas ir jį rasti pavyko tik 1994 m. Vilniaus bibliotekoje. Taigi dabar E. Levino tekstas yra išverstas ne tik į anglų ir prancūzų kalbas, bet ir į italų kalbą.

²⁷ Birutė Pūkelevičiūtė. „Fischia il vento, fa girare le pale verdi dei mulini“, į italų k. vertė Emilio Coco, parengė Milica Marinković ir Lino Angiuli, *Tempi d’Europa. Antologia poetica internazionale*. La Vita Felice, 2013, 32–33.

²⁸ Jonas Aistis. „Lo sguardo“, į italų k. vertė Cosma Siani, parengė Lino Angiuli ir Maria Rosaria Cesareo, *AAA Europa cercasi. Antologia poetica internazionale*. La Vita Felice, 2014, 104–105.

²⁹ Leonidas Donskis. *Piccola mappa esperienziale. Aforismi, intuizioni, piccole storie*, į italų k. vertė Pietro U. Dini. Novi Ligure (AL): Joker, 2012.

³⁰ Leonidas Donskis. *99 storie del Baltico*, į italų k. vertė ir parengė Pietro U. Dini. Novi Ligure (AL): Joker, 2014.

³¹ Leonidas Donskis. *Verità parallele*, į italų k. vertė Pietro U. Dini. Novi Ligure (AL): Joker, 2014.

³² Leonidas Donskis. *Amore per l’odio. La produzione del male nelle società moderne*, pratarinę parašė Zygmunt Bauman, į italų k. vertė Enrico Valtellina. Gardolo: Erickson, 2008.

³³ Leonidas Donskis. *Potere e immaginazione. Studi di politica e letteratura*, į italų k. vertė Pietro U. Dini. Roma: Aracne, 2012.

³⁴ Leonidas Donskis. *L’età della desensibilizzazione. Modernità come amnesia ed anestesia nell’opera di quattro grandi autori dell’Europa Centrale: Miłosz, Kundera, Bauman, Singer*, į italų k. vertė ir parengė Pietro U. Dini. Novi Ligure (AL): Joker, 2016.

³⁵ Emmanuel Levinas. *La comprensione della spiritualità nelle culture francese e tedesca*, į italų k. vertė Pietro U. Dini. Roma: Inschibboleth, 2017.

2.4. Dramaturgija

Teatro srities kūrinių vertimai dažniausiai reikalingi tam, kad būtų galima statyti spektaklius. Tokiais atvejais parengiami titrai, o knyga paprastai neleidžiama. Daug rečiau spausdinami ir į apyvartą leidžiami libretai bei scenarijai. Per visą šiame straipsnyje nagrinėjamą laikotarpį buvo išleistos tik dvi knygos: vieno žymiausių pastarųjų metų Lietuvos dramaturgų Mariaus Ivaškevičiaus trijų veiksmų komedija „Madagaskaras“³⁶ ir tos pačios leidyklos „Titivillus“ išleista knyga, kurioje pateikiamos trys Sigito Parulskio pjesės³⁷.

Šiuo metu dramaturgijos kūrinių vis dar verčiama mažiausiai – tikriausiai dėl to, kad šio žanro knygų vadinamoji plačioji visuomenė skaito mažiausiai. Nepaisant to, galime pasidžiaugti mažos leidyklos („Titivillus“) dėmesiu turtingam ir gyvybingam lietuvių dramaturgijos pasauliui.

3. Statistinių duomenų apibendrinimas

Žvelgdami į statistinius duomenis, lengviau susidarysime bendrą išpūdį apie vertimų iš lietuvių į italų kalbą skaičių. 2008–2018 m. laikotarpiu buvo išversti:

- 4 romanai;
- 10 poezijos knygų;
- 4 prozos antologijos ir apsakymų rinkiniai;
- 2 knygos vaikams;
- 7 esė;
- 2 pjesių knygos.

Toliau lentelėje šie duomenys suskirstyti į du laikotarpius: 2008–2013 m. ir 2014–2018 m. Kiekybiniu atžvilgiu laikotarpiai nėra vienodi. Lentelėje matyti, kad antrasis penkmetis buvo produktyvesnis (23 vertimai). Be to, skiriasi šiais laikotarpiais parengtų vertimų žanrai – nuo 2014 m. nebuvo leidžiama knygų vaikams, daugiau versta esė ir pjesių.

³⁶ Marius Ivaškevičius. *Madagascar*, į italų k. vertė Toma Gudelytė ir Stefano Moretti. Pisa: Titivillus, 2012.

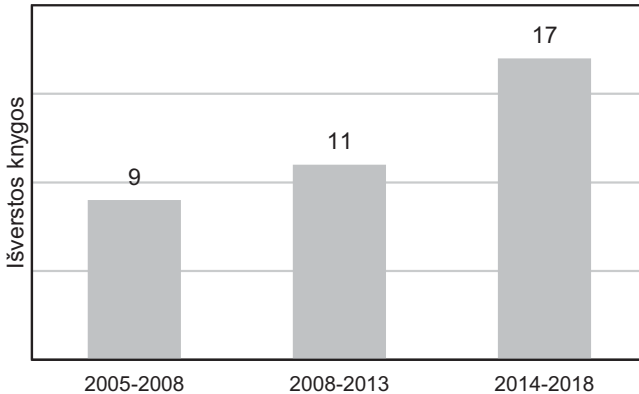
³⁷ Sigitas Parulskis. *Tre pièces: P.S. fascicolo OK, Solitudine a due, Il traghettatore*, į italų k. vertė Toma Gudelytė ir Stefano Moretti. Pisa: Titivillus, 2016.

1 lentelė. Pagal žanrus suskirstytų vertimų iš lietuvių kalbos į italų kalbą skaičius

	Romanai	Poezijos knygos	Apsakymų rinkiniai ir prozos antologijos	Knygos vaikams	Esė	Pjesių knygos	Proza žurnaluose	Poezija žurnaluose	Iš viso
2008–2013	3	4	2	1	1	0	6	1	18
2014–2018	1	6	2	0	6	2	2	4	23
Iš viso	4	10	4	1	7	2	8	5	41

Įdomu palyginti tris vienas po kito einančius laikotarpius. Toliau pateiktoje diagramoje parodytas skirtingais laikotarpiais išverstų knygų skaičius (publikacijos žurnaluose ar antologijose nėra įtrauktos). Iš šių ilgalaikių duomenų matomi teigiami pokyčiai, t. y. pastebimas nuolatinis išverstų kūrinių skaičiaus augimas: 9 knygos nuo 2005 iki 2008 m., 11 knygų nuo 2008 iki 2013 m., 17 knygų nuo 2014 iki 2018 m. Tai reiškia, kad per pastaruosius penkerius metus buvo išversta beveik dvigubai daugiau negu per pirmąjį lyginamą laikotarpį. Šie skaičiai stebina, turint omenyje, kad nuo 2009 m Italijos leidybos sektorių (ir ne tik) skaudžiai palietė ekonominė krizė.

1 pav. Pagal laikotarpius suskirstytas į italų kalbą išverstų lietuviškų knygų skaičius (2005–2008 m. duomenis parengė A. Jonikaitė 2008)

Kalbant apie 2007 m. Turino knygų mugės įtaką, galima pabrėžti, kad prieš pat mugę buvo verčiama daugiau. Vėliau vertimų skaičius smarkiai nedidėjo, o augo lėtai ir palaipsniui. Atlikę palyginimą, galėsime lengviau suprasti šiuos duomenis. 2002 m. Lietuva buvo garbės viešnia neabejotinai viename svarbiausių pasaulio leidybos renginių –

Frankfurto knygų mugėje. Tais metais vertimų iš lietuvių kalbos į kitas kalbas skaičius gerokai išaugo: 2001 m. buvo išversta 21 knyga, 2002 m. – 41. Tačiau vėliau šis skaičius labai sumažėjo: 2003 m. – 27 knygų, 2004 m. – 16 knygų (plg. Jonikaitė 2005, 42–43). Italijoje šios neigiamos tendencijos nepasitvirtino. Turino knygų mugės nuopelnas? Galbūt iš dalies. Iš tikrųjų tai, kad nuolat auga vertimų, o ne nuolatinių vertėjų skaičius, byloja, jog tokie rezultatai buvo pasiekti ne dėl išorinių įvykių, bet dėl kelių atsivadusių, nenuilstančių vertėjų darbo. Nors ir atsiranda jaunesnių vertėjų, jų yra per mažai, kad vertėjų gretos gausėtų. Svarbu pabrėžti, kad iš beveik 20 vertėjų, išleidusių bent vieną vertimą per pastarąjį dešimtmetį, tik trys ar keturi verčia nuolat, visi kiti – retkarčiais.

Iš visų žanrų poezija vis dar verčiama labiausiai, tačiau buvo išleisti ir keli reikšmingi romanai. Knygos leidybai atrenkamos pagal jų populiarumą gimtinėje ir vertimų į užsienio kalbas skaičių. Paprastai knygas leidyklai siūlo vertėjai. Tokiais atvejais jie taip pat atlieka svarbų vaidmenį formuojant lietuvių literatūros panoramą Italijoje. Kadangi profesionalių Baltijos šalių literatūros atstovų nėra, vertėjai tampa tikrais lietuvių kultūros skleidėjais. Vis dėlto būna ir tokių atvejų, kai procesas vyksta atvirkščiai – knyga iš pradžių susidomi leidykla. Būtent taip buvo išleisti romanai „Tre secondi di cielo“ ir „La strega e la pioggia“ bei G. Radvilavičiūtės ir U. Radzevičiūtės knygos. Šių dviejų autorių kūryba leidyklos susidomėjo po to, kai jos pelnė Europos Sąjungos literatūros premijas.

Nepaisant to, kad Lietuvoje yra iškilių vaikų literatūros ir dramaturgijos autorių, šių žanrų kūriniai nėra dažnai verčiami į italų kalbą. Pirmuoju atveju galime daryti prielaidą, kad viena iš priežasčių yra leidybos sąnaudos: knygos vaikams dažnai įrišamos kietais viršeliais, spausdinamos ant kokybiško popieriaus ir, žinoma, puošiamos spalvotomis iliustracijomis, todėl leidėjams tokie leidiniai gali neatsipirkti. Kalbant apie dramaturgiją, kaip jau minėta, tai yra gana periferinis žanras. Netgi Italijoje rašantys šio žanro kūrinius nesusilaukia didelio pasisekimo.

Galiausiai aptarsime leidyklų veiklą. Pažymėtina, kad nė vienas iš kūrinių, išverstų per pastaruosius dešimt metų, nebuvo išleistas vadinamųjų didžiųjų leidyklų (pagal Italijos nacionalinio statistikos instituto (ISTAT) klasifikaciją tai yra leidykla, išleidžianti daugiau nei 50 kūrinių per metus). Priešingai, lietuvių literatūros sklaida Italijoje užsiima gaminio kokybę labiau nei tiesioginę ekonominę naudą vertinančios, drąsios, smalsios ir su aistra dirbančios mažosios ir vidutinio dydžio leidyklos. Kalbant apie ekonominį aspektą, derėtų priminti, jog daug anksčiau minėtų leidinių buvo (ir vis dar yra) leidžiami todėl, kad lietuvių meno ir kultūros sklaida užsienyje besirūpinančios nacionalinės įstaigos, tokios kaip „Books from Lithuania“ („K-operator“) ir Lietuvos kultūros institutas, teikia leidykloms finansinę paramą.

Literatūra

- Bugiani P. 2007. From Innocent III to today – Italian interest in the Baltic. *Journal of Baltic Studies* 38 (2), 255–262. <https://doi.org/10.1080/01629770701345149>
- Cerri A. 2013. Translating from Lithuanian into Italian: five years after Turin 2007. *Vertimo studijos* 6, 155–161.
- Cozzo P. 2017. Le relazioni fra lo Stato sabaudo e il Granducato di Lituania in età moderna: politica, diplomazia e religione. *Studi piemontesi*, dicembre 2017, vol. XLVI, fasc. 2., 433–444.
- Dini P. U. 1999. Letterature baltiche in traduzione italiana. *Il traduttore nuovo* 50, 21–29.
- Dini P. U. 2007a. *L'anello lituano. La Lituania vista dagli altri: viaggi, studi, parole*. Livorno/Vilnius: Books & Company/Lietuvių kalbos institutas.
- Dini P. U. 2007b. *Letteratura lituana in traduzione italiana*. Vilnius: Books from Lithuania.
- Dini P. U. 2018. *L'anello baltico. Lituania, Lettonia, Estonia: un profilo storico-culturale*. Viterbo: Voci-fuoriscena.
- Dini P. U., Klioštoraitytė R. 2009. Italų literatūra Lietuvoje ir lietuvių literatūra Italijoje: vertimų bibliografija. *Vertimo studijos* 2, 185–194.
- Griffante A. 2018. *Oriente baltico. Un secolo di sguardi italiani su Lituania, Lettonia ed Estonia*. Roma: Aracne.
- Jonikaitė A. 2005. Translations of Lithuanian Literature (1990-2004). *Lithuanian literature today*. Vilnius: Books From Lithuania, 40–43.
- Jonikaitė A. 2008. Translations of Lithuanian Literature 2005 and 2008. *Lithuanian literature today*. Vilnius: Books From Lithuania, 57–63.
- Klioštoraitytė R. 2017. Žvilgsnis į italų literatūros ir italų literatūros vertimų Lietuvoje aruodus. *Hieronymus* 4, 7–22.
- Mitrulevičiūtė D. 2016 (par.). *Lietuva-Italija: šimtmečių ryšiai. Mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Nacionalinis muziejus LDK valdovų rūmai.
- Vaišvilaitė I. 2013. Le relazioni culturali tra Lituania e Italia. *Quaderni del Premio Letterario Giuseppe Acerbi*, eds. Cappellari S. & Colombo G. Mantova: Gilgamesh, 53–58.